



№ 01 (498)
Студзень 2014 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

www.bfk.by

У нумары:

- ➔ **Надзённае: юбілей выдавецтва і сучаснае беларускае кнігавыданне –** стар. 3
- ➔ **Рэгіён: некалькі стагоддзяў у архітэктуры захаду Віцебшчыны –** стар. 4
- ➔ **Царкоўнае краязнаўства: «чырвона» і «біла» цэрквы –** стар. 5



Паштоўка 1914 г. з калекцыі нашага падпісчыка Івана Панасюка з Лунінца

Злёт актывістаў школьных музеяў

На базе Народнага музея імя Аляксандра Жукоўскага сярэдняй школы № 4 г. Слоніма адбыўся Першы злёт актывістаў школьных музеяў раёна. Такое мерапрыемства на Слонімшчыне арганізаванае дзеля таго, каб павысіць зацікаўленне школьнікаў да вывучэння гісторыі свайго роднага кутка, актывізаваць іх пошукавую, навукова-даследчую дзейнасць, выяўляць і заахвочваць творчую працу саветаў школьных музеяў. Злёт адбыўся з ініцыятывы савета музея пры падтрымцы аддзела адукацыі спорту і турызму Слонімскага райвыканкама.

Пад час злёту перад прысутнымі выступілі людзі, якія ўсё жыццё звязаныя з музеямі. Школьнікі і дарослыя ўдзельнікі злёту даведаліся пра школьныя музеі і сучаснасць, пра гісторыю Слонімскага раённага краязнаўчага музея імя Язэпа Стаброўскага, пра дзейнасць і працу іншых школьных музеяў свайго і суседніх раёнаў.

Удзельнікі мерапрыемства выступілі са справаздачамі пра свае школьныя музеі, прэзентавалі цікавыя, рэдкія і каштоўныя экспанаты з іх і г.д. А таксама далі ўрачыстае абяцанне берагчы і памнажаць традыцыі сваіх школаў і музеяў пры іх, працягваць пошукавую працу пад дэвізам «Ведай і любі свой край!», даглядаць помнікі гісторыі і культуры.

Сяргей ЧЫПРЫН
Фота аўтара



Па слядах экспедыцыі

Калісьці, больш за 80 гадоў таму, дзе пешшу, а дзе і на лодках, уніз па Пцічы прайшла археалагічная экспедыцыя пад кіраўніцтвам Анатоля Рынейскага. На працягу ўсяго шляху навукоўцы занатоўвалі звесткі пра археалагічныя помнікі, замалёўвалі, фатаграфавалі, збіралі матэрыял. У 1932 годзе ў зборніку «Працы секцыі археалогіі інстытута гісторыі БАН» быў надрукаваны вялікі артыкул па выніках таго падарожжа. Дзве старонкі ў артыкуле прысвечаны Асіповіцкаму раёну. У прыватнасці, там запісана, што ніжэй за Радуцічы, на правым беразе ракі, на пячаных дзюнах ёсць знаходкі крамянёвых прыладаў і кавалкаў керамікі эпохі бронзы.

З тых часоў, як па гэтых мясцінах прайшла экспедыцыя Рынейскага, мінула шмат часу. Нейкія помнікі, апісаныя ў 1932-м,

зніклі, іншыя – пашкодзаныя. Змянілася рэчышча Пцічы, з'явілася шмат штучных каналаў, страчаныя шматлікія арыенціры. Каб прасачыць, дзе былі помнікі, апісаныя Рынейскім, трэба прыкласці шмат намаганняў.

Але ж сапраўды краязнаўца не баіцца цяжкасцяў. І раз, і другі, і трэці, і дзясяты прыйшлося аўтару гэтых радкоў блукаць па берагах Пцічы, каб знайсці тыя

старажытнасці, што адкрыў калісьці Рынейскі; быў знойдзены і помнік, што ніжэй Радуцічаў. А на другім беразе ракі, непадалёк таго маляўнічага мосту, які на фота, знойдзенае і яшчэ адно паселішча з крамянёвымі адшчэпамі і ляпной керамікай – магчыма, яшчэ і жалезнага веку ў дадатак да бронзавага. Таму праца для сучасных навукоўцаў заўсёды знойдзеца.

Юрый КЛЕВАНЕЦ





На тым тыдні...

* 23 снежня ў арт-кавярні Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь пачала працаваць міжнародная выстаўка мастацкага шкла «Прозрачнае» з Беларусі, Латвіі, Літвы, ЗША, Чэхіі. Экспазіцыя знаёміць гледачоў з мастацкімі і канцэптуальнымі творамі са шкла апошніх гадоў. Выстаўка праводзіцца пры падтрымцы галерэі мастацкага шкла і керамікі «VAIVA» і будзе працаваць да 13 студзеня.

* 3 23 снежня па 5 студзеня Дзяржаўны літаратурны музей Янкі Купалы запрасіў на «Калядкі ў Купалавым доме», якія праводзіліся пад час зімовых канікулаў штодзённа. У праграме свята былі ваджэнне карагодаў з калядоўшчыкамі, спевы ды танцы, актыўныя гульні і, вядома, кожны змог загадаць запаветнае жаданне, калі пасябруе з Казой і дакранецца да яе чароўнага рога. Акрамя таго ўдзельнікі пабачылі навагодні

ляечны спектакль «У пошуках Снягуркі».

* 23 снежня ў гродзенскай арт-галерэі «Крыга» прэзентавалі другі нумар часопіса «Гарадзенскі га-



давiк». Мерапрыемства, арганізаванае выдавецкай ініцыятывай «Гарадзенская бібліятэка», сабрала некалькі дзясяткаў гараджанаў. Рэдактар выдання гісторык Юрый Гардзеў падрабязна раскажаў пра стварэнне часопіса і пра тое, што напісаў кожны з яго аўтараў. Другі нумар «Гарадзенскага гадавіка» цалкам прысвечаны зменам назваў гарадскіх вуліцаў у розныя часы, пачынаючы ад XVI ст. Аўтары, сярод якіх вядомыя гродзенскія даследчыкі Ігар Трусаў, Алесь Госцеў, Віктар Саяпін, Ганна Паўлоўская, Вячаслаў Швед і іншыя, простаю мовай разказалі пра тапанімічныя змены.

* 3 23 снежня ў Дзяржаўным музеі гісторыі тэатральнай і музычнай культуры Рэспублікі Беларусь экспануюцца працы ўдзельнікаў конкурсу «Калядныя замалёўкі-2013» на лепшы дзіцячы малюнак ці выраб дэкаратыўна-ўжытковага мастацтва каляднай тэматыкі. Конкурс заснаваны з ініцыятывы музея пры падтрымцы Мінскай гарадской арганізацыі Беларускага прафсаюза работнікаў культуры і праводзіцца ўжо трэці год. Сярод працаў розныя накірункі мастацкай дзейнасці: малюнак, бацік, роспіс па шкле, выцінанка, кераміка, вырабы з папье-машэ і інш.

Выстаўка працягнецца да 11 студзеня.

* 24 снежня ў Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусь адкрылася выстаўка «Цуд на Каляды» мастачкі Зоі Луцэвіч.

Праект «Цуд на Каляды» ўзнік прыкладна 10 гадоў таму, але да сённяшняга моманту не экспанавалася. Складаецца з больш чым 30 графічных аркушаў, аб'яднаных адною тэмай, але розных па каларыце, настроі, мастацкім выкананні. У працах можна разгледзець сілуэты чароўных птушак ці людзей у маскарадных касцюмах, анёлаў і валхвоў, якія прыносяць дары. На выстаўцы таксама прадстаўлена мэбля ручной работы, якая незвычайнасцю і прыгажосцю дапаўняе святочную атмасферу.

Выстаўку можна наведаць да 14 студзеня.

* 24 снежня ў Музеі сучаснага выяўленчага мастацтва адбылося адкрыццё выстаўкі жывапісу «Кастынг» Сяргея Грыневіча.

Выстаўка з'яўляецца лагічным працягам двух папярэдніх праектаў – «Жаночы кантэкст» і «Клоны», якія адбыліся некалькі гадоў таму, спачатку ў Беларусі, а потым працягнутыя ў Літве і ва Украіне. Галоўная ідэя – пошук шляхоў самаідэнтыфікацыі чалавека ў навакольным свеце, спроба знайсці апірышча для захавання ўласнай адметнасці і ўнікальнасці. Гэта аўтарскае разважанне пра тое, што ў сучасным грамадстве чалавеку значна лягчэй стаць падобным да іншых, стаць увабленнем, адпавядаць уніфікаваным патрабаванням соцыума, чым захаваць сваю тоеснасць, сваю ўласную індывідуальнасць. Аўтар толькі спрабуе завастрыць некаторыя хвалючыя праблемы і паразважаць аб іх разам з гледачом.

Выстаўка працуе да 18 студзеня.

* 26, 27 і 28 снежня Музей сучаснага выяўленчага мастацтва атуліўся ў цёплую і сяброўскую атмасферу навагодняга свята, вынікам чаго стаў «Сямейны фестываль» – альтэрнатыва вялікім елкам і традыцыйным месцам баўлення вольнага часу для ўсёй сям'і.

* 28 снежня ў Віцебску адбыўся сапраўдны беларускі «Калядны ранішнік» ад музычна-вандароўнага аркестрыка «Vuraj» з Мінска. Песні, танцы і гульні, падарункі і сюрпрызы, героі-калядоўшчыкі – сумна не было.

Аўтары і ажыццяўляльнікі праекта «Забаўлянікі для Янкі» – прадстаўнікі студэнцкага этнаграфічнага таварыства «Поўнач». Доўгачаканым госцем стала вядомы этнограф, выкладчык Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў Ірына Мазюк. Яна і пазнаёміла цікаўных татаў і мамаў, а таксама іх дзетак з некаторымі беларускімі народнымі калыханкамі, забаўлянкамі і пацешкамі, расказала, чаму нават у тыя моманты, калі гукі важнейшыя за словы, прыярытэт павінен заставацца за роднаю мовай.



У рамках праекта ладзіўся асветніцкі семінар, на якім было праведзенае жартаўлівае спаборніцтва паміж прадстаўнікамі розных пакаленняў на найлепшае выкананне калыханкі. Дзеці спявалі, чыталі на памяць вершы, ад навагодняга «Дедушка Мороз, борода из ваты» да андэграўнднага «Дожджык, дожджык, секані, я паеду на кані», за што і атрымлівалі падарункі ад кампаніі «Будзьма беларусамі!».

* 28 снежня ў Мастацкай галерэі Міхаіла Савіцкага адкрылі выстаўку «XX, XXI...» народнага мастака Беларусі, лаўрэата прэміі Саюзнай дзяржавы ў галіне літаратуры і мастацтва за 2010 год Леаніда Шчамялёва. Экспазіцыя завяршае цыкл юбілейнага для творцы года (90-годдзе) і замыкае гадавое кола юбілейных мерапрыемстваў галерэі.

Выстаўку можна наведаць да 19 студзеня.

* 3 студзеня ў Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа адбылася паэтычная вечарына «Зімовы вечар». На чытаннях прагучалі вершы зімовай тэматыкі знакамітых і малалядых літаратараў на беларускай і рускай мовах.

На сустрэчу з аматарамі беларускай паэзіі завіталі Анатоль Зэкаў, Наталля Казапалянская, Святлана Яўсеева, Ала Левіна, Мікола Кандратаў, Міхаіл Пегасін, Мікола Шабовіч, Міхась Башлакоў і інш.

* 5 студзеня ў «Паляўнічым доміку», што ў Гомелі, адбыўся канцэрт беларускага барда Андрэя Мельнікава.



Дзе варта пабываць

«Там, дзе паэта пачатак»

Літаратурныя чытання, прысвечаныя творчасці заснавальніка літоўскай мастацкай літаратуры Крысціёнаса Данелайціса з нагоды 300-годдзя з дня яго нараджэння, пройдуць 14 студзеня ў Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа (пачатак а 18-й).

2014 год аб'яўлены ЮНЕСКА годам класіка літоўскай літаратуры, якому 1 студзеня споўнілася 300 гадоў. Яго пярэ належаць шэсць баек на літоўскай мове, вершы і паэма «Поры года».

Як і многія народныя асветнікі, К. Данелайціс быў як універсальным мысляром, так і практычным дзеячам. Сваімі рукамі ён мог стварыць музычны інструмент, зрабіць барометр і тэрмометр. Галоўнай крыніцай творчасці паэта стала народнае жыццё, якім жыў ён сам. Галоўны герой у яго творах – просты чалавек, паяднаны з прыродай, якая дыктуе свае законы жыцця на зямлі, з заміланнем і пакланеннем апісаны «родны кут», які для кожнага свой, але знаходзіцца пад адным небам, як пад дахам агульнага дома з назвай Зямля. Напісаная больш за 200 гадоў таму паэма «Поры года» цікавая нам сёння народнымі традыцыямі, мараллю, глыбокімі філасофскімі матывамі, любоўю да чалавека працы і да створанай Богам зямлі.

У К. Данелайціса і Я. Коласа, нягледзечы на значны часавы прамежак, шмат агульнага. Звязвае іх не толькі любоў да роднай зямлі, клопат пра лёс свайго народа, але і бачанне ідэала чалавека – як носбіта лепшых народных якасцяў, мудрасці, шчырасці чалавечай душы.

Літаратурныя чытання ў Доме Коласа будуць складацца з наступных частак:

* літаратурна-музычная кампазіцыя «Повязь часу»;

* сугучча паэмы Якуба Коласа «Новая зямля» і паэмы К. Данелайціса «Поры года» (урыўкі з паэмы «Новая зямля» і беларускія народныя песні ў выкананні народнай артысткі Рэспублікі Беларусь Таццяны Мархель; урыўкі з паэмы «Поры года» і літоўскія народныя песні ад згуртавання літоўцаў у Беларусі «Гімціне»);

* калейдаскоп літоўскіх этнічных абрадаў і традыцыяў (прэзентацыя нацыянальных страваў, літоўскага народнага касцюма, традыцыяў святкавання Калядаў і Новага Гола).

14 студзеня з 17.00 да 18.00 у музеі будзе арганізаванае бесперапыннае чытанне раздзела «Зімовыя клопаты» з паэмы «Поры года» ў перакладзе на беларускую мову Аляксея Зарыцкага, зробленага ў 1961 г. Удзельнікі акцыі атрымаюць памятныя сувеніры.

А 15 студзеня тут адкрыюць мастацкую выстаўку «Турботы і дні Крысціёнаса Данелайціса» з фондаў Калінінградскага абласнога гісторыка-мастацкага музея.

Паводле інфармацыі арганізатараў



У тэатры «Зьніч»

У першы месяц новага года Беларускае паэтычнае тэатр аднаго акцёра «Зьніч» запрашае на спектаклі.

14 студзеня ўвазе глядачоў прапануюць паэтычны монаспектакль «**Прыпадаю да нябёс**» паводле твораў Яўгеніі Янішчыц у выкананні заслужанай артысткі Рэспублікі Беларусь Ларысы Горцавай пры музычным суправаджэнні Дар'і Неўмяржыцкай (цымбалы).

17 студзеня на сцэне драматычнага монаспектакля «**Абранніца**» паводле «Маленькіх трагедыяў» Аляксандра Пушкіна ў перакладзе Рыгора Барадуліна. Аўтар інсцэніроўкі і выканаўца Галіна Дзягілева.

20 студзеня Леанід Сідарэвіч для маленькіх глядачоў разыграе лялечны монаспектакль «**Пра ката Сафрона і пеўніка Андрона**».

Увечары – на сцэне паэтычны монаспектакль «**Не праклінай, што я**



«Мне сняцца сны аб Беларусі»

люблю» паводле вершаванага рамана «Родныя дзеці» Ніла Гілевіча. Выканаўца – Мікалай Лявончык, музычнае суправаджэнне – Дар'я Неўмяржыцкая.

23 студзеня галоўныя героі лялечнага монаспектакля «**Ярык і Дракон**» паклічуць дзетак у падарожжа. Аўтар інсцэніроўкі і выканаўца – Леанід Сідарэвіч.

Увечары – паэтычны монаспектакль «**Мне сняцца сны аб Беларусі**» паводле твораў Янкі Купалы ў выкананні аўтара інсцэніроўкі Галіны Дзягілевай пры музычным суправаджэнні Кірылы Успенскага і Максіма Цэхановіча (гітары).

27 студзеня для ўдзячных глядачоў Раіса Астразінава пакажа монаспектакль – філасофскую казку «**Маленькі анёлак**» паводле вершаў Кармэн Барнос дэ Гаштольд.

Увечары гэтага дня тэатр прапануе монаспектакль «**Нобіль – Барваны Уладар**» паводле аповесці «Сівая легенда» Уладзіміра Караткевіча. Аўтар інсцэніроўкі і выканаўца – заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь Уладзімір Шэлестаў.

Спектаклі праходзяць у Тэатральнай зале культурнага цэнтра касцёла Св. Сымона і Св. Алены. Дзіцячыя пастаноўкі пачынаюцца а 15 гадзіне, вечаровыя – а 18-й. Дадатковую інфармацыю можна атрымаць па мінскім тэлефоне (017) 331-75-53.

Невыпадкова з радкоў класіка беларускай літаратуры Івана Мележа «Кнігі як людзі: адны – толькі дакрунуўшыся да цябе знікаюць назаўсёды, другія – сустраўшыся выпадкова, уваходзяць у тваё жыццё і застаюцца ў ім назаўсёды» ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі 6 снежня распачалася ўрачыстая вечарына з нагоды святкавання 20-годдзя выдавецтва «Чатыры чвэрці».

Віншуючы юбіляраў, першы намеснік старшыні Саюза пісьменнікаў Беларусі Геннадзь Пашкоў назваў вечарыну агульным святам усіх прысутных у гэтай зале, а намеснік міністра культуры Васіль Чэрнік – святам у культурным жыцці краіны.

Пра шырыню партнёрскіх узаемасувязяў і стасункаў выдавецтва красамоўна сведчылі

Працоўны юбілей кнігавыдаўцоў



якой можна было пагартаць, набыць (і нават атрымаць у падарунак!) на выстаўцы ў факанферэнц-залы.

Заканамерным вынікам дваццацігадовай плённай працы каманды прафесіяналаў пад кіраўніцтвам Ліліяны Анцух сталі заслужаныя ўзнагароды, якімі адзначаныя ўрачыстасці іх працоўныя дасягненні: падзякі міністраў, граматы, дыпламы, ганаровыя знакі, шматлікія прывітальныя лісты, медалі, у тым ліку медаль «Дзень беларускага пісьменства. 1994–2013». Аднак юбіляры і самі рабілі падарункі: Нацыянальная бібліятэка атрымала частку тыражу кнігі Э. Загарульскага «Белая Русь с сярэдзіны I тысячагоддзя да сярэдзіны XIII стагоддзя».

Завяршыў вечарыну вялікі канцэрт. Свае музычныя падарункі паднеслі юбілярам і ўсім прысутным вядучыя калектывы і выканаўцы краіны, у тым ліку Нацыянальны акадэмічны Вялікі тэатр оперы і балета, Нацыянальны акадэмічны

народны хор Рэспублікі Беларусь імя Г.І. Цітовіча.

Працягам закранутых у прамовах выступоўцаў тэмаў і пытанняў кнігавыдання стала іх абмеркаванне ў фармаце круглага стала, арганізаванага выдавецтвам 13 снежня сумесна з СПБ і НББ.

З вялікага кола праблемаў для абмеркавання былі абраныя 6 накірункаў: складнікі выжывання выдавецкай справы ва ўмовах крызісу, жанравая запатрабаванасць, пошук і прасоўванне новых аўтараў, партрэт сучаснага чытача, асветніцкая місія кнігі і выдавецтваў, кніга ў фармаце новых медыя. Тэматыка выклікала жывую зацікаўленасць і не пакінула абыякавых. У дыскусіі прынялі ўдзел навукоўцы, літаратары, выдаўцы і прадстаўнікі СМІ. Уразіў факт, прыведзены на ўрачыстасцях начальнікам упраў-

лення выдавецкай дзейнасці Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь Алены Паўлавай: з некалькіх выданняў нездзяржаўных выдавецтваў, зарэгістраваных у пачатку 1990-х гадоў, у выдавецкай справе застаўся ўсяго з дзясятка.

Часам выказваліся процілеглыя погляды і меркаванні. Разам з папрокамі пра недапрацоўку дзяржавы ў галіне інфармавання і рэкламы лепшых узораў мастацкай літаратуры выказваліся прапановы праяўляць актыўнасць самім пісьменнікам – асвятляць тэмы і актуальныя пытанні сучаснасці, пашыраць гістарычныя веды пра Беларусь (паводле словаў Уладзіміра Гніламёдава – жыватворная плынь у нашу самасвядомасць). Гучалі пытанні пра незаўсёды належную якасць друку, хібы кніжнага гандлю. Іван Саверчанка прапанаваў ініцыяваць стварэнне доўгатэрміновай дзяржаўнай праграмы, выйсці на новы ўзровень супрацоўніцтва з бізнесам, пашыраць абмен і стасункі з пісьменнікамі і выдавецтвамі іншых краінаў. Аднадушна выказвалася неабходнасць дзяржаўнай падтрымкі бібліятэк, прасоўвання нацыянальнай літаратуры.

У заключным слове Ліліяна Фёдарэўна падзякавала ўсім удзельнікам круглага стала і прапанавала прадставіць тэксты дакладаў, каб выдаць іх асобным зборнікам у 2014 годзе.

Наш кар. Фота Наталі КУПРЭВІЧ



Выступае Г. Пашкоў

госці, якія завіталі на свята. Павіншаваць калектыв майстроў выдавецкай справы і выказаць словы падзякі за плённае супрацоўніцтва прыйшлі намеснік прэм'ер-міністра Анатоль Тозік, прадстаўнікі дыпламатычных місіяў, Беларускай праваслаўнай царквы, міністэрстваў, Нацыянальнай камісіі Рэспублікі Беларусь па справах ЮНЕСКА, грамадскіх арганізацыяў. Былі таксама вядомыя дзеячы культуры, літаратары, кампазітары, рэжысёры, артысты, прадстаўнікі музейных устаноў і СМІ.

Падзячныя прамовы выступоўцаў сведчылі пра незвычайную відавую і жанравую разнастайнасць выдавецкай прадукцыі юбіляра, узоры

Нарадзілася выдавецтва ў 1993 годзе, пачало з выпуску нотна-музычнай літаратуры. Сёння яно мае самастойную вытворчую базу і ўжо выпускала больш за паўтары тысячы найменняў духоўнай, навукова-папулярнай, мастацкай, навучальнай літаратуры, перакладных выданняў з англійскай, французскай, польскай, нямецкай і іншых еўрапейскіх моваў. Акрамя кніг выдаюцца мастацкія альбомы, плакаты і інш. Штогод папаўняюцца сацыяльна значнай літаратурай кніжныя серыі «Нашы духоўныя каштоўнасці», «Асоба і час», «Бібліятэка Саюза пісьменнікаў», «Дзеці вайны», «У дапамогу педагогу-арганізатару» і інш.



Хор імя Г.І. Цітовіча пад кіраўніцтвам М. Дрынеўскага



Край азёраў, легендаў і храмаў

Позняя восень. Неба цяжкае і хмурнае. Пачынае світаць. Пажылыя людзі, хто з палачкай, хто ў суправаджэнні дарослых дзяцей, спяшаюцца на плошчу Будаўнікоў, галоўную ў горадзе. Сёння іх запрасіў на экскурсію Наваполацкі цэнтр сацыяльнага абслугоўвання насельніцтва ў дванаццацігадзінную вандроўку па маршруце Наваполацк – Ветрына – Глыбокае – Камаі – Паставы – Наваполацк.

Аўтобусе – сама найноўшая гісторыя сарака былых непаўналетніх вязняў фашысцкіх канцлагаў, партызанаў і ветэранаў працы – «хрышчонага вайною пакалення». Дзеці вайны не гулялі ў дзіцячыя гульні, не мелі цацак, дастатковага харчавання, адзення. Вайна пазбавіла іх дзяцінства і здароўя.

Валянціна Дзмітрыеўна Данілавіч успамінае, як на яе вачах фашысты спалілі родную хату і бабулю, а яна сама цудам выратавалася. Аб душэўных ранах, якія не лечыць час, распавядае і Вадзім Міхайлавіч Руднік:

– На тэрыторыі Беларусі акупанты стварылі чатырнаццаць дзіцячых канцлагаў, з іх – пяць донарскіх. Я быў у Барысаўскім лагера падлеткам, кроў для салдатаў вермахта бралі па-максімуму. А тых, хто не вытрымліваў бесчалавечыя працэдуры, – спалвалі.

Не забываецца цяжкае мінулае. Не выпадкова гэтая экскурсія арганізаваная ў рамках праекта «Жыццё працягваецца» гуманітарнай праграмы «Месца сустрэчы – дыялог». Кіраўнікі экскурсіі, Ірына Дзмітрыева і Валянціна Макаёнак – людзі высокага абавязку і адказнасці, паклапаціліся і аб прысутнасці лекара ў салоне, і аб наяўнасці выдатнага экскурсавода – Яўгеніі Астравухавай. Вычарпальныя веды гісторыі краю, цёплае, беражлівае стаўленне да мінулага беларусаў, дзіўны тэмбр голасу прымушаюць усіх супакоіцца і слухаць, слухаць і верыць пачуцям.

– Беларуская зямля багата палітая крывёю мужчынаў і слязьмі жанчынаў. Войны,

паходы, набегі спусташалі краіну... Ваявалі з наўгародскімі, кіеўскімі, чарнігаўскімі, смаленскімі кня-

калісьці дапамагала Дзісна, чаруюць сваёй высокаю духоўнай і эстэтычнай культурай. А Дзісна ў цяперашні час згасае, яе ўжо называюць нават спальным раёнам Наваполацка. Крыўдна, бо яна, у свой час павятова горад, забяспечвала сваімі знакамітымі сырамі Заходнюю Еўропу, была вядомая Парыжу і Лондану. А Глыбокае і Паставы нават позней восенню радуецца вока. Тут утульна і цёпла.



Траецкі касцёл у г. Глыбокае

зямі, з нямецкімі рыцарамі, татарамі, французамі, шведамі, немцамі. А ў перапынках паміж войнамі будавалі выдатныя палацы і ўзводзілі храмы.

Вось Ветрына. Тут аўтар гэтых радкоў калісьці праходзіла педагагічную практыку ў мясцовай школе. Як усё змянілася з тых часоў! Цяжка пазнаць памаладзелыя дамы, выдатныя дарогі, дагледжаныя падворкі!

Праязджаем былую мяжу з Польшчай. Вось яна якая былая Літоўская епархія Дзіснанскага павета Віленскай губерні! Выдатныя гарады Глыбокае, Паставы, якім

навітымі і працавітымі былі нашыя продкі!

Радасць узмацняе і беражлівае стаўленне гараджанаў да мінулага. Тут нават зладзілі алею памяці з бюстамі вялікіх землякоў: стваральніка першага нацыянальнага тэатра Ігната Буйніцкага, сусветна вядомага авіяканструктара Паўла Сухого. З захапленнем гляджу на выяву Язэпа Драздовіча. Ганаруся ім удвая. Ён – мастак, скульптар, лінгвіст, гісторык, этнограф, паэт, астраном, настаўнік, прарок – вучыўся ў Дзіснанскай гімназіі, у будынку якой праз паўстагоддзя вучылася і я. Чаму ж так позна мы даведваемся гісторыю роднага краю? Ведалі б пра гэта раней, магчыма, і сярэд нашага пакалення знайшліся б годныя яго паслядоўнікі.

стым людзям, стала яркім вобразам, сімвалам вечнай духоўнай каштоўнасці нашага народа.

У Паставах наведваем прыватна-паўнамоцную Свята-Мікалаеўскую царкву з маляўнічымі блакітнымі купаламі. Касцёл жа Святога Антонія і Панны Марыі, узведзены ў стылі неаготыкі, дзівіць нас яшчэ большай ажурнасцю і лёгкасцю, цудоўнай эстэтыкай архітэктуры. Але самы глыбокі след у душах пакідае сустрэча з клірыкам касцёла – узорам высокай гасціннасці і духоўнай культуры. Ён ласкава адказвае на няпростыя пытанні «ваяўнічых атэістаў», распавядае пра асаблівасці каталіцкай веры, праводзіць да самага аўтобуса.

Цямнее. Спяшаемся наведваць касцёл-крэпасць Іаана Хрысціцеля, збудаваны ў 1603–1606 гг. у невялікім мястэчку Камаі, за 12 кіламетраў ад Паставаў. 400 гадоў касцёлу. Колькі ж ён бачыў тут усяго! Храм-крэпасць сваімі дзвюма магутнымі вуглавымі вежамі вышыняю 16 метраў, здаецца, вырастае з-пад зямлі. Яго сцены таўшчынёю да 2–3 метраў яшчэ здалёк дзівяць сваёй суровай прыгажосцю, прымушаюць здрыгануцца. У сцены ўмураваныя ядры гарматаў часоў Паўночнай вайны, калі касцёл трымаў абарону і не быў захоплены ворагам. Нашыя продкі ўмелі абараняць Радзіму.

Унутраная прастора касцёла таксама стрыманая і нават суровая, распісана фрэскамі майстра Альфрэда Ромера. Запальваем свечкі. Гучыць арган і малітва Алены Даўжук. Голас чысты і высокі, моцны і пяшчотны, як адкрыццё, як гаючы бальзам, ачышчае думкі, пачуцці, жаданні. Гукі аргана паступова запаўняюць увесь храм. Здаецца, самі сцены загаварылі, уздыхаючы. У многіх на вачах слёзы. Са светлай душою пакідаем святое месца. Стомлэнасць не адчуваецца. Наадварот – захапленне, лёгкасць, вечнасць быцця.

Колькі стагоддзяў мы сёння перажылі, колькі ўспомнілі сваіх гадоў, колькі пераасэнсавалі! Змяняюцца ідэалогіі і грамадскі лад, змяняюцца куміры і іх маральныя каштоўнасці. Непарушнымі застаюцца толькі азёры, легенды і храмы, назапашаныя ў непасільнай працы і мужнасці, гонар за свой вялікі народ.

**Джэма ПУТАЧЭЎСКАЯ,
ветэран педагагічнай працы,
г. Наваполацк**



Касцёл Святога Антонія і Панны Марыі ў г. Паставы



Касцёл-крэпасць Іаана Хрысціцеля ў мястэчку Камаі



Царкоўнае краязнаўства

Цяперашняя Свята-Міхайлаўская царква ў вёсцы Яромічы, якую месцічы называюць «Чырвона цэркаў», або Гарбанькаўская царква (ад назвы хутара Гарбанька) – самая старая ў Кобрынскім раёне. Датуецца яна 1599 годам: тады з’явіўся фундатарскі запіс на зямлю пад праваслаўную царкву на хутары Гарбанька (на той час Берасцейскае ваяводства ВКЛ, непадалёк вёскі Яромічы, што побач з Кобрынам).

Запіс сведчыць, што каралёўскія «зямяне» Верашчаквы даравалі царкву свята-рам рэлігіі грэчаскай праваслаўнай, а пасля на ўсе вякі ўсім, для паміну іх продкаў (запіс захоўваўся ў Буховіцкай царкве, пабудаванай у 1840 годзе).

Як выглядала гэтая царква, невядома. Але захаваўся вусны пераказ, што яна на сіла назву Успення Багародзіцы. Вядома, што стаяла на пясчаным прыгорку, як і цяпер, на могілках (так тут называюць могілкі). Вядома і тое, што ў 1784–1787 гадах на сродкі памешчыкаў Судзіных на тых жа гарбанькаўскіх могілках была пабудаваная новая драўляная царква. Відаць, менавіта з гэтага часу яна стала Свята-Міхайлаўскай і да сённяшніх дзён захавалася без асаблівых зменаў. Гэта прамавугольны зруб з прырубам і абсідамі. Усё накрытае агульным дахам. Зала асветленая высокімі арачнымі ваконнымі праёмамі. Над прытворам на двух слупах размешчаны хоры. Абсіда адзеленая драўляным іканастасам.

Гэтую царкву я ўпершыню пабачыла прыкладна ў 1975 годзе. Яе мясцовыя не называлі інакш як «чырвона». Але чырвоная фарба даўно злезла, і стаяў храм шэра-чорнага колеру з дзіравым дахам і вялізным замком на дзвярах.

Да 1871 года гарбанькаўская Свята-Міхайлаўская царква была самастойным прыходам, а потым была прыпісаная да суседняй Свята-Пакроўскай царквы ў вёсцы Буховічы, якую называюць «білай». 17 красавіка 1961 года яна была знятая з уліку і амаль трыццаць гадоў не выкарыстоўвалася. За тры гэтыя дзесяцігоддзі царкву не раз раскрадалі: маёмасць, іконы, царкоўныя кнігі.

У 1993–1994 гадах царкву на хутары Гарбанька адбу-

давалі «на мирские» грошы і нанова асвяцілі 21 лістапада 1994 года. Як і раней, яна прыпісаная да «білай» царквы. Сёння сцены цар-

каваная, зноўку пабеленая. У царкве ёсць тры невялікія званы, якія на святы выносяць на званіцу, і чароўнае гучанне разносіцца навокал.

Гавораць пра «чырвоную» царкву, нельга абмінуць могілкі, якім ужо

метраў зямлі і надмагільны камень.

Свята-Пакроўскую царкву вёскі Буховічы і сёння называюць «білай царквой». Яна зусім недалёка ад «чырвонай». І гісторыя яе не менш цікавая.

царкву. У 1889 годзе да царквы была дабудаваная трох’ярусная званіца (верхні ярус выраблены з дрэва); быў адноўлены дах. Храм патынкавалі і пафарбавалі ў белы колер. Іканастас з дрэва ў 1877 годзе спраектаваў архітэктар барон Козен. Ва ўласнасці Буховіцкага храма знаходзіцца малавядомы абраз-таблетка XVII стагоддзя: на адным баку «Спас з дзяржавой», на адвароце – «Маці Божая Адзігітрыя».

Пад час размовы з настаяцелем Свята-Пакроўскай царквы айцом Канстанцінам мне сталі вядомыя цікавыя звесткі. Перш – у буховіцкай царкве няма архіваў, яны дзесьці ў Кобрыне. А было шмат, пра іх захаваўся цікавыя факты. Далей – пад час вядзення любых, нават нязначных, земляных працаў рыдлёўка натыкаецца на цэглу і каменне. Гавораць, дзесьці ў 1930-я гады ў часе нейкай працы на тэрыторыі храма наткнуліся на глыбокі падземны ход, у якім ляжалі чалавечыя чарапы і шмат касцей...

Напрыканцы – цікавыя звесткі пра вёску Буховічы.

З пісьмовых крыніцаў вядомая першая згадка паселішча: 1558 год. Вёска і маёнтак Кобрынскага павята ВКЛ. У 1599 годзе маёнтак ва ўладанні братоў Галыцішчавічаў, а крыху раней – ва ўладанні Крыштафа Зяновіча, ваяводы брэсцкага. У 1786 годзе ў сяле 11 валокаў зямлі (235 га). У 1897 годзе – вёска з 44 двароў і амаль 300 жыхароў. З па-

«Чырвона цэркаў» хутара Гарбанька і «біла цэркаў» вёскі Буховічы



Свята-Міхайлаўская царква ў в. Яромічы і брама-званіца

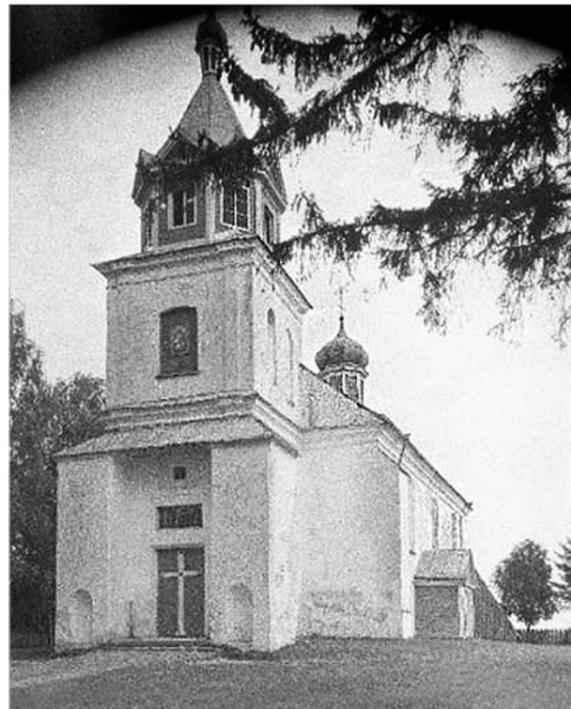
квы ўпрыгожваюць абразы святой вялікамучаніцы Варвары, Міколы Цудатворца, Маці Божай Ахарскай і Маці Божай Адзігітрыі. Многае ўзялі з буховіцкай царквы. А вось шалёўку Свята-Міхайлаўскай царквы пафарбавалі чамусьці ў жоўты колер.

Адрэстаўравалі і царкоўную браму-званіцу, збудаваную з чырвонай цэглы прыкладна ў XVIII–XIX стагоддзях. Цяпер яна патын-

пятае стагоддзе. На гарбаньскіх я бываю кожны год, бо там ляжаць увечным сне продкі. Вядома, што пахаванні там вядуцца ўжо не па першым разе. Бывалі выпадкі, калі пад час капання новай магілы выкопвалі па два-тры чалавечыя чарапы і косткі.

Дзве гарбаньскія магілы асабліва хвалююць чалавечае ўяўленне. Крыпта-пахавальня сям’і Васілеўскіх, адно з пахаванняў якой датуецца 1862 годам. На вялізнай чыгуннай пліце па-польску выбіта «Роберт Васілеўскі». На жаль, цяпер там новае пахаванне, а пліты з надпісамі Васілеўскіх стаяць каля крыпты. Цікаўнасць не дазваляе прайсці і міма надмагільнага помніка Шыраевых. Ён уяўляе сабой усецанае вялізнае дрэва, вырабленае з маналіту чорнага мармуру. Над трыма магіламі, абнесенымі металічнаю агароджаю, – тры чыгунныя пліты з надпісамі. Вядома, што П. Шыраеў быў багатым уладальнікам, меў маёнтак Астрамы. Цяпер ад усяго былога багацця засталіся толькі некалькі квадратных

метраў зямлі і надмагільны камень. Свята-Пакроўскую царкву вёскі Буховічы і сёння называюць «білай царквой». Яна зусім недалёка ад «чырвонай». І гісторыя яе не менш цікавая. У 1889 годзе да царквы была дабудаваная трох’ярусная званіца (верхні ярус выраблены з дрэва); быў адноўлены дах. Храм патынкавалі і пафарбавалі ў белы колер. Іканастас з дрэва ў 1877 годзе спраектаваў архітэктар барон Козен. Ва ўласнасці Буховіцкага храма знаходзіцца малавядомы абраз-таблетка XVII стагоддзя: на адным баку «Спас з дзяржавой», на адвароце – «Маці Божая Адзігітрыя».



Свята-Пакроўская царква ў в. Буховічы (фота да 1939 г.)

Увесь маёнтак перабыў у владанні Шыраевых. Ён уяўляе сабой усецанае вялізнае дрэва, вырабленае з маналіту чорнага мармуру. Над трыма магіламі, абнесенымі металічнаю агароджаю, – тры чыгунныя пліты з надпісамі. Вядома, што П. Шыраеў быў багатым уладальнікам, меў маёнтак Астрамы. Цяпер ад усяго былога багацця засталіся толькі некалькі квадратных

метраў зямлі і надмагільны камень. Свята-Пакроўскую царкву вёскі Буховічы і сёння называюць «білай царквой». Яна зусім недалёка ад «чырвонай». І гісторыя яе не менш цікавая.

чаткам Першай сусветнай вайны, восенню 1915 года, большая частка жыхароў пад прымусам выехала ў бежанства; вярнуліся не ўсе. З 1921 года Буховічы ў складзе Польшчы. І ў вёсцы толькі 20 двароў і 106 жыхароў.

Ніна МАРЧУК, краязнавец, в. Глінянка Кобрынскага раёна



Капліца і помнік Р. Васілеўскаму



Новая праца гродзенскага краязнаўцы

Вось ужо пяты год прафесар Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Янкі Купалы Аляксей Пяткевіч рыхтуе шчодры навагодні падарунак для ўсіх, хто цікавіцца здабыткамі нашай літаратуры, мастацтва, навукі. Ён аўтар «Беларускага настольнага перакіднога краязнаўчага календара», што ствараецца на матэрыяле Гродзеншчыны.

Звернем увагу на знакавыя даты літаратурнага жыцця нашага краю 2014 года. На яго прыпадаюць стогадовыя юбілеі пісьменнікаў Тодара Лебяды і Валянціна Таўлая. Сталінскі вязень, паэт-рээмігрант Тодар Лебядка, аўтар адзінай паэтычнай кнігі «Песні выгнання», пранізлівай лірыкі, аснежанай сібірскімі шляхамі, сагрэтай

надзеямі на вяртанне ў родную Беларусь, і вядомай у гады вайны драмы «Загубленае жыццё», два гады пасля вяртання з ГУЛАГА жыў у Слоніме. Паэт-змагар Валянцін Таўлай, пакручасты лёс якога звязаны з Гродна, Слонімам, Лідай, Наваградкам, больш вядомы ў нашым краі. Ягоным імем названы вуліцы ў Гродне і Лідзе.

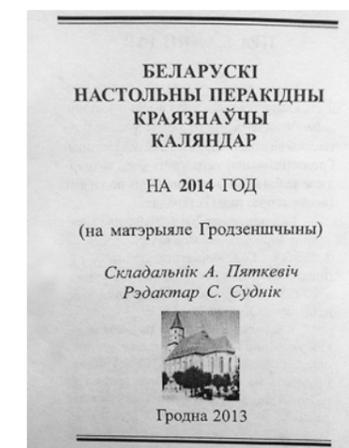
Гэта гадоў спаўняецца і беларуска-ўкраінскаму паэту, удзельніку вызвольнага руху 1920–1930-х гадоў Васілю Струменю, які доўгі час жыў у вёсцы Зачэпчы на Дзятлаўшчыне. З гэтае ж мясціны паэт-педагог Пятрус Грэнт, які ўвесь час жыў у роднай вёсцы. Яму спаўняецца 105 гадоў, як і ўрадженцы Гродна Зінаідзе Бандарнай, якая ў саракавыя гады вярталася ў наш горад, працавала дырэктарам Дома народнай творчасці. Лепшае з яе літаратурнай спадчыны – паэтычны зборнік «Веснацвет», кніга аповяданняў «Лясныя госці» і аповесць пра Янку Купалу «Ой рана на Івана». Гэт-

кую ж дату будучы адзначаць і прыхільнікі творчасці Сяргея Дарожнага, які нарадзіўся ў Слоніме. Быў не толькі аўтарам паэтычных зборнікаў «Васільковы россып», «Звон вясны», але і перакладчыкам класічнай рускай літаратуры. У трыццатыя гады, як і большасць колішніх узвышаўцаў, не пазбегнуў рэпрэсіяў. Загінуў на Далёкім Усходзе ў лагерах.

90-годдзе з дня нараджэння Васіля Быкава павіннае стаць вялікаю падзеяй не толькі на Гродзеншчыне, з якою ён быў звязаны многія гады, але і ва ўсёй Беларусі, бо гэта імя класіка беларускай літаратуры, сусветна вядомага пісьменніка, знакавай постаці апошняй хвалі адраджэнскага руху.

90 гадоў спаўняецца і М. Мельнікову, літаратуру, які доўгі час працаваў у Гродзенскім дзяржаўным універсітэце імя Янкі Купалы, стварыў у нашым горадзе музей Васіля Быкава. Наогул, шмат круглых датаў павінны адзначыць у нашай установе: 110-годдзе Т. Сцяшковіч, 85-годдзе І. Карпюк, 80-годдзе М. Янкоўскага, 90-годдзе прафесара І. Лепешава.

Урадженец Навагрудчыны Уладзімір Конан, філосаф, літаратуразнаўца, зрабіў вельмі многа для вывучэння эстэтычнай думкі Беларусі. Аўтар многіх навуковых даследаванняў, ён пакінуў багатую спадчыну. Сёлетня яму спаўняецца 80 гадоў з дня нараджэння. Як і паэтцы Аўгінні Кавалюк, якая з канца п'ятдзясятых гадоў жыла ў Латвіі, пазней у Санкт-Пе-



цярбургу, але заставалася беларускай патрыёткай, чья творчасць жывілася роднымі вобразамі.

Сямідзесяцігадовы юбілей у Яўгена Лецкі, які шчыруе не толькі на ўласнай літаратурнай ніве, але і шмат робіць дзеля вяртання забытых, а то і невядомых на Бацькаўшчыне, твораў, і ў грамадскага дзеяча, паэта-эмігранта Зянона Пазняка, аўтара кнігі фотавершаў «Глэрыя Патрыя» і паэмы «Вялікае Княства».

Сярод мноства падзеяў, вартых увагі аўтара календара (даўня бітва са шматлікімі ворагамі, што імкнуліся захапіць нашыя землі, узвядзенне храмаў, многія з якіх да сёння не захаваліся, навуцальна-культурніцкіх устаноў і інш.), задаем адну гадавіну, якая шмат што скажа ўважліваму чытачу: **спаўняецца 110 гадоў з часу выступу навуцэнцаў Гродзенскай мужчынскай гімназіі супраць адкрыцця ў Вільні помніка Кацярыне II – так моладзь пратэставала супраць акупацыйнай палітыкі.**

Аля ПЕТРУШКЕВІЧ

Сонейка, свяці!

У хрэстаматыі для дзяцей дашкольнага ўзросту «Сонейка», выпушчанай нядаўна выдаўцом Уладзімірам Сіўчыкавым, сабраныя песенькі і пацешкі, прыгаворкі і загадкі, прыказкі і прымаўкі, лічылкі і гульні, беларускія і рускія народныя казкі, а таксама лепшыя творы беларускіх і рускіх пісьменнікаў.

Фальклорныя пярыны пераказалі такія майстры слова, як Якуб Колас, У. Сіўчыкаў, Уладзімір Ягоўдзік і Алесь Якімовіч, а сярод арыгінальных твораў – тэксты Рыгора Барадуліна, Дануты Бічэль-Загнетавай, Пятра Васючэнкі, Леаніда Дранько-Майсюка,



Галіны Каржанеўскай, Вацлава Ластоўскага, Івана Муравейкі, Максіма Танка, Алеся Пісьмянова, Андрэя Хадановіча, Станіслава Шушкевіча.

Чытачоў найперш зацікавяць легенды «Зямля», «Адкуль каза», «Мядзведзь», казкі «Кот Максім», «Зайкіна хатка», «Як кот звяроў напалохаў» і іншыя.

Укладальнік тома Раіса Шастак, аздабленне мастачкі Алены Карповіч.

Чытанка адрасуецца не толькі дзецям, але і бацькам, бабулям і дзядулям, выхавацелям дзіцячых садкоў, настаўнікам, выкладчыкам і навучэнцам педагагічных каледжаў.

Алесь СІЎЧЫКАВА

Традыцыі і сучаснасць

Цяжкі нэафольк гурта «Wartha»

«Wartha» – «Паўстань», Екацярынбург, 2013, «Stygian Crypt Productions»

Іх выдаюць у Расіі, пра іх пішуць у Бельгіі, іх паказваюць на тэлеканалах Сербіі і Бразіліі – хто яны? Беларусы, якія ўсё шукаюць свайго Прарока, бо тут іх мала хто ведае. Вакалістка мінскага метал-гурта «Wartha» Alice Anadiomena (Аліса Пятліцкая), якая разам з поспехам выклікала і нямала крытыкі на сваіх калегаў па абодва бакі Атлан-

німы). Адзін амерыканскі каментатар паспеў напісаць пра «Паўстань» на інтэрнэт-рэсурсе «RYM» (ад назвы «Rate Your Music», па-нашаму Зацані Сваю Музыку): «Крыху плоскі, але дастаткова прыемны дэбют беларускага гурта, які апрыёрна залучым да прафесійнай працы, здольнай цвердзіць кемлівае музыкаў у фольк/блэк-метал накірунках з выкарыстаннем паганскіх традыцый у песнях».

Пільнуючы фольк-складнік («Гуканне», «Карагоды»), як абмінуць захаваныя памкненні да сімфа-гармоній (сяміхвілінны «Сляпы», больш кампактны «Волат-воўк») у раскрыцці чорных (black) старонак гісторыі двух стагоддзяў беларускіх паднявольных пакутаў:

Паўстань, з народу нашага Прарок,
Праяваў бураломных варажбіт,
І мудрым словам скінь з народу ўрок,
Якім быў век праз ворагаў спавіт.

Гэта 100 гадоў таму напісаў вялікі Янка Купала, якога не дала школа, але мы чулі з дзіцячых касетаў Данчыка. Цяпер чуюць і аматары металу. Хто забыў словы родныя наўзор «урок», дык гаворка не пра настаўнікаў, а пра ўрачоў (не лекараў), чужынскіх махляроў, якія ўраклі магутную ліцвінскую цывілізацыю на калгаснае жабрацтва.

Дзіўна, калі фаны гурта «Wartha» выказваюць прэтэнзіі да сучаснай палі-



тычнай пазіцыі гурта «Камаедзіца», а ці ж не пра адное спяваюць:

Прыгадай, ужо колькі разоў
нашу гісторыю
Перапісвала рука здрадніка, –
не злічыць...

Але пра музыку. Не фанат модных аранжыровачных эксперыментаў, я ўсё ж дзеля параўнання паслухаў і блэк-метал гурта «Drygva» («Старажытная Беларусь»), дзе вакал прабірае больш за інструментал. Але не абміну і прыклад іншага стаўлення да любога плёну. Асноўна логіка ў тым, што пошук абнаўлення спрыяе жыццю, а прага застою – смерці. Шукаючы сэнс, не забывайма, што й оперу пільныя слухаюць з буклетаў і рукаў. Таму не дзіўна і самыя розныя рэцэнзіі на «Паўстань». Думкі рэцэнзентаў і фанаў не заўжды супадаюць. Адметна: саўнд хваляць замежнікі

(розныя), якім не да прыжаванага вакалісткай сэнсу.

Як кажуць самі, «зараз працуем над наступным рэлізам з рабочай назваю «Azure lakes». Там будзе ўсё павольна, сонна ды непазбежна», а пра дэбют аджартаваліся: «1 сакавіка 2013 выдалі LP (вінілавую кружэлку. – Рэд.) на тэму пнёў, ідалаў ды ваўкалакаў».

Назву сабе яны абралі настолькі беларускую, што й палякі адгукваюцца (маюць мястэчка Wartha Frankenberg), і немцы, у якіх назва Wartha ў частках Айзэнаху ды Саксоніі. Затое для нас гэта не толькі Ахова (Варта Вежы Багоў), але й вышэйшая адзнака: Варта – значыць, трэба. На ўсходзе кажуць Стоит... Цяжка прадбачыць, што будзе ў «Azure lakes», але краіне азёраў пэўна не здрадзіць; дык пагодзімся з Марко Мірановічам наконт прагі чакання.

Вітаўт МАРТЫНЕНКА,
музычны крытык

тыкі (ЗША, Бельгія, ФРГ, Сербія...), ні ў чым не вінавата, такую ролю адваялі – папіскаць у шквале суролага гроўлінгу і маторных рыфаў. Рабіла тое прафесійна, але пакінула калектыў разам з бубнаром Нікка (ох тыя псеўда-



Календар «Першапачатак» даступны кожнаму!

Другі наклад насценнага календара «Першапачатак», прысвечанага юбілею Саюза беларускіх пісьменнікаў, нядаўна з'явіўся на паліцах кнігарняў. Ён выйшаў у бюджэтным варыянце, у зручным АЗ-фармаце.

Нагадаем, што гэты ўнікальны міфалагічна-мастацкі фотапраект быў прэзентаваны напрыканцы лістапада ў межах аднайменнай выстаўкі ў Нацыянальным гістарычным музеі. Яе арганізатарамі выступілі Міністэрства культуры, ГА «Саюз беларускіх пісьменнікаў» пры падтрымцы кампаніі «Будзьма беларусамі!»

Мадэлямі-персанажамі беларускай міфалогіі сталі пісьменнікі Уладзімір Арлоў (Жыжаль), Рыгор Барадулін (Хатнік), Генадзь Бураўкін (Казачнік Бай), Анатоль Вяргінскі

(Жытнік), Аксана Данільчык (Лёля), Леанід Дранько-Майсюк (Лесавік), Віктар Жыбуль і Сяржук Сыс (чэрці), Сяргей Законнікаў (Бялун), Міхась Скобла (Лазнік), Аксана Спрынчан (Бордзя), Ірына Хадарэнка (Русалка), Антаніна Хатэнка (Цёця). Аўтар ідэі календара Ірына Хадарэнка, фотамастак – Валеры Дубоўскі.

Календар у Мінску можна знайсці ў кнігарнях «Акадэмнакніга» (пр. Незалежнасці, 72), «Кніжны салон» (вул. Калініна, 5), кнігарня «Ў» (пр. Незалежнасці, 37а), «Кнігарня пісьменніка» (вул. Казлова, 2), «Веды» (вул. К. Маркса, 36), Цэнтральная кнігарня (пр. Незалежнасці, 19), «Кнігі&кніжачкі» (пр. Незалежнасці, 14).

Прэс-служба
ГА «Саюз беларускіх пісьменнікаў»

Калекцыянерам, і не толькі

Марка ў гонар мужнасці

Марка № 962 прысвечаная абароне Брэсцкай крэпасці. На ёй змешчаны фрагмент карціны Яўгена Зайцава «Абарона Брэсцкай крэпасці ў 1941

Усездзяржыцель» (XVIII ст.). Палі блока № 97 аздобленыя царкоўнымі арнаментамі.

Мастацкае аздабленне выпуску зробленае Іванам Лукіным. Памер кожнай маркі 37x52 мм, блока – 31x52 мм. Пад час вырабу скарыстаная тэхналогія тэрмічнага ціснення металізаванай фольгай зацістага колеру. Наклад блока 15 тыс. асобнікаў.

Варта дадаць, што Украіна, Рэспубліка Беларусь і Расійская Федэрацыя заключылі пагадненне аб выпуску ў 2013 г. паштовых блокаў, канвертаў першага дня і спецыяльных штэмпеляў, прысвечаных памятнай даце. На паштовым блоку Расіі – адна марка з выявай падрыхтоўчай кампазіцыі роспісу Свята-Уладзімірскага сабора ў Кіеве «Хрышчэнне Русі» (мастак В. Васняцоў, 1885–1896 гг.), калекцыя Дзяржаўнай Траццякоўскай галерэі, Масква). Паштовы блок Украіны складаецца з адной маркі з выявай фрэскі В. Васняцова «Хрышчэнне Кіеўскай Русі» (1885–1896 гг., Свята-Уладзімірскай кафедральнай патрыяршы сабор у Кіеве).

У дзень выхаду на паштамце Мінска праводзілася спецыяльнае гашэнне на канверце «Першы дзень» (мастак І. Лукін).

РСС і гісторыя беларускай пошты

Адміністрацыі сувязі, што ўваходзяць у Рэгіянальнае

супрацоўніцтва ў галіне сувязі (РСС), дзеля развіцця культурных, сацыяльных і эканамічных ўзаемаў між дзяржавамі і ўмацавання сяброўства між народамі заключылі ў 2011 г. пагадненне па арганізацыі выпуску паштовых марак па тэматыцы РСС. Асаблівацю іх з'яўляецца наяўнасць эмблемы РСС на марках ды іншай філатэлістычнай прадукцыі. Першым выданнем у нашай краіне была выпушчаная ў 2011 г. марка «20-годдзе ўтварэння РСС», праз год выйшлі дзве маркі з серыі «Бенікаў».



ларускія народныя строі». У 2013-м выйшаў працяг.

На марцы № 920 «Гісторыя нацыянальнай сувязі» змешчаны сюжэт на гістарычную тэматыку. Падрыхтаваны выпуск са скарыстаннем матэрыялаў з асабістай калекцыі вядомага філатэліста і краязнаўцы Льва Коласава. Намалюваў мініяцюру Іван Лукін.

Памер маркі 29,6 x 52 мм, наклад – 60 тыс. асобнікаў. Друкавалася ў аркушах па шэсць марак.

У дзень выхаду на паштамце Мінска праводзілася спецыяльнае гашэнне на канверце «Першы дзень» (мастак І. Лукін).

Выказваем удзячнасць за дапамогу ў падрыхтоўцы рубрыкі супрацоўнікам выдавецкага цэнтра «Марка» РУП «Белпошта».



Алесь КАСКО

1862 год.

Слова Каліноўскага

Ты, народ мой, – не слабы.
Дзецюкі!
Слязусатрыце,
для вялікае касьбы
свае косы навастрыце.

Біце ў звон ва ўсе канцы
ў непахіснасці і веры.
Сёння вы яшчэ касцы,
заўтра вы – касіянеры.

Заўтра – з крыўдай змагары,
ганьбаю, жыццём ярмовым
і, бог дасць, гаспадары
і зямлі сваёй, і мовы.

А не дасць... Не знікне след.
Жыць надзея застанецца,
гулкім рэхам пойдзе ў свет,
з хаты ў хату, з сэрца ў сэрца.

Адгукнецца не адзін
ваш і сын і ўнук;
над краем
нават серпік-маладзік
пра касу ім нагадае...

Яны скажуць, дзецюкі,
імя новых пакаленняў:
«Таго роду мы, які
Назаўсёды ўстаў з каленяў!»

Мікола ЕРМАЛОВІЧ

Як верыцца цяжка,
Што ў нас Каліноўскі радзіўся,
Што нам нашу праўду
Ён сеяць аддаў пачаў.
Што клічам ягоным
Наш дух змардавання будзіўся.
Што з воч нашых ён
Слепату векавую здымаў?

Няўжо разам з ім
Наша праўда была закавана
І катам бязлітасным
Узведзена на эшафот?
Няўжо разам з ім
Наша праўда была пахавана,
Каб жыў у чужацкай хлусні
Беларускі народ?



«Каванне кос», гравюра Артура Гротгера з цыкла «Палонія», 1863 г.



годзе» (1950), а таксама фрагменты пабудовы. Гэтая падзея ўвайшла ў гісторыю як прыклад стойкасці і мужнасці абаронцаў; 8 мая 1965 г. прысвоенае званне «Крэпасць-герой».

Мастак Іван Лукін. Памер мініяцюры 52 x 29,6 мм, наклад 60 тыс. асобнікаў. Друкавалася ў аркушы па 6 марак. У дзень выхаду ў абарачэнне ў аддзяленні паштовай сувязі № 10 г. Брэста праводзілася спецыяльнае гашэнне на канверце «Першы дзень» (аўтар І. Лукін).

Блок у гонар духоўнасці

1025-годдзю хрышчэння Кіеўскай Русі беларуская пошта падрыхтавала адмысловы паштовы блок.

На марцы № 969 змешчаная ікона «Не рыдай Мяне, Маці» (сярэдня XIX ст.); марка № 970 – «Тройца Старазапаветная» (пачатак XVIII ст.); № 971 – «Спас





СТУДЗЕНЬ

16 – Алоўнікаў Уладзімір Уладзіміравіч (1919, Бабруйск – 1996), кампазітар, грамадскі дзеяч, народны артыст Беларусі, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі – 95 гадоў з дня нараджэння.

17 – Федарэнка Андрэй Міхайлавіч (1964, Мазырскі р-н), беларускі пісьменнік, публіцыст, лаўрэат Літаратурнай прэміі імя І. Мележа (1994) – 50 гадоў з дня нараджэння.

17 – Алесь Якімовіч (Аляксандр Іванавіч; 1904, Уздзенскі р-н – 1979), беларускі пісьменнік, адзін з заснавальнікаў беларускай дзіцячай літаратуры, заслужаны дзеяч культуры Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1974) – 110 гадоў з дня нараджэння.

19 – Мархель Таццяна Рыгораўна (1939, Смалявіцкі р-н), актрыса, заслужаная артыстка Беларусі – 75 гадоў з дня нараджэння.

20 – Скварцоў Сяргей Канстанцінавіч (1904, Расія – 1983), кінарэжысёр, сцэнарыст, педагог – 110 гадоў з дня нараджэння.

20 – Сянкевіч Аляксандр Антонавіч (1884, Стаўбцоўскі р-н – 1938), пісьменнік, публіцыст, вучоны, дзяржаўны дзеяч Беларусі – 130 гадоў з дня нараджэння.

21 – Стаховіч Алег Аляксандравіч (1934, Мінскі р-н), архітэктар, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1970) – 80 гадоў з дня нараджэння.

24 – Пятрусь Граніт (сапр. Івашэвіч Іван Пятровіч; 1909, Дзятлаўскі р-н – 1980), беларускі паэт – 105 гадоў з дня нараджэння.

24 – Янка Шутовіч (Іван Іосіфавіч; 1904, Смаргонскі р-н – 1973), публіцыст, выдавец, літаратуразнаўца, грамадскі і культурны дзеяч – 110 гадоў з дня нараджэння.

25 – Адыец Антон Эдвард (1804, Ашмянскі р-н – 1885), паэт, перакладчык, мемуарыст, выдавец – 210 гадоў з дня нараджэння.

25 – Гурыновіч Адам Гіляры Калікставіч (1869, Мядзельскі р-н – 1894), паэт, фалькларыст, рэвалюцыянер – 145 гадоў з дня нараджэння.

28 – Спасовіч Уладзімір Данілавіч (1829, Рэчыца – 1906), юрыст, публіцыст, літаратуразнаўца, гісторык, грамадскі дзеяч – 185 гадоў з дня нараджэння.

29 – Луцкевіч Антон Іванавіч (1884, Летува – 1946 ці 1947), палітычны і грамадскі дзеяч, гісторык, літаратурны крытык, публіцыст – 130 гадоў з дня нараджэння.

29 – Леантовіч Валерыі Аляксеевіч (1939, Украіна), мастак, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі – 75 гадоў з дня нараджэння.

Адказы на крыжаванку, змешчаную ў № 48

Уздоўж: 1. Успамін. 4. Бяспека. 8. Звон. 9. Ярок. 11. Папалушка. 14. Ганак. 15. Вапна. 16. Смак. 17. Сход. 20. Лямец. 21. Скарб. 26. Рухавічок. 28. Капа. 29. Мроя. 30. Скрынка. 31. Спакуса.

Упонара: 2. Спод. 3. Мацак. 5. Спёка. 6. Кара. 7. Шалі. 8. Змагар. 10. Канапа. 12. Дабрадзей. 13. Калыханка. 18. Полацк. 19. Цыбуля. 22. Тузін. 23. Цвік. 24. Коска. 25. Шпак. 27. Трус.

Жарт тыдня ад Каласка і Калінкі

Івана-аўцюка ведаюць па яго двух афарызмах:

– Мой перахват, каласок, – дванаццаць бліноў і скаварада сала!..

– Палавіна свету – скача, палавіна – плача. Адзін чалавек – кіно. Два чалавекі – два кіны. Так і ў Аўцюках...



Рэгіна РЭЎТОВІЧ

З Новым Годам!

Пад спеў мяцеліц беліць снег абшары,
Час набліжае свята – Новы Год!
Жадаю Вам, каб спраўдзіліся мары!
І радасці жадаю – карагод!

Жадаю аптымізму і натхнення,
Бадзёрасці, пшчоты, дзіўных сноў,
Здароўя, памяркоўнасці, цяплення,
Кахання, дабрыні і цёплых слоў!

Да будучыні, зладжанай, яскравай,
Хай год Каня імчыць Вас па жыцці.
Забуце час адметнай, годнай справай,
Якую я жадаю Вам знайсці

У незлічоных вартасцях краіны,
Што прыгажосцю шчодрыцца ў вяках.
Хай у Сусвеце будзе мір адзіны!
Хай Бог шануе ваш жыццёвы шлях!

Зімовыя радасці

Пушыста ў горадзе маім –
Завяя адспявала.
А колькі радасці малым?!
Аж я засулавала

Па тых зімовых, дзіўных днях
І па лыжні прасцёртай...
Зноў пройдзе свой жыццёвы шлях
Мой успамін, не сцёрты.

І белым пухам далячынь
Загляне ў маё сэрца,
Пад сонцам ясным неба сіль –
Мінулага акенца.

Я прыгадаю далягляд
І лес у шапках белых...
А ў думках – зноў – здзічалы сад,
Сум ліпаў састарэлых.

А як было?! Мароз і снег,
Дымок над хатай – з печы,
Дзятвы вясёлы звонкі смех,
І ў полі след заечы,

І елка ў хаце – Новы Год!
Снягурка, падарункі,
І Дзед Мароз, і карагод,
І смачныя ласункі...

Пушыста ў горадзе маім –
Завяя адспявала...
Як мала трэба нам усім,
Каб шчасце атуляла!

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

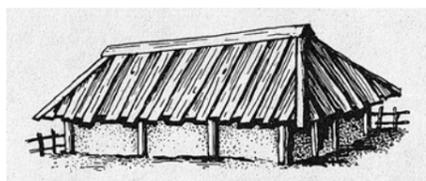
(Пачатак у № 1 за 2003 год)

МУРАВАНЫЯ КАНСТРУКЦЫІ – нясуць і агараджальны будаўнічыя канструкцыі (падмуркі або фундаменты, сцены, калоны, перакрыцці, аркі, скляпенні і г.д.) з каменных будаўнічых матэрыялаў. Складаюць канструкцыйныя сістэмы будынкаў і збудаванняў, з'яўляюцца важным канструкцыйна-мастацкім элементам кампазіцыі і часам вырашальным фактарам у стварэнні архітэктурнага вобраза. Робаць з цэглы, каменных і бетонных блокаў, бутаванага каменю і інш. У сучаснай архітэктурна-будаўнічай практыцы ўжываюцца мураваныя канструкцыі, узмоцненыя стальной ці інш. арматурай (аркаменныя канструкцыі).

Гэта адзін з найбольш старжытных відаў канструкцыяў. Атрымалі развіццё ў стоечна-бэлечных канструкцыях (мегалітычныя збудаванні з каменных глыбаў, сярадзіна 3-га тыс. да н.э.). У сучаснай архітэктурна-будаўнічай практыцы мастацка-дэкаратыўная якасць мурава-

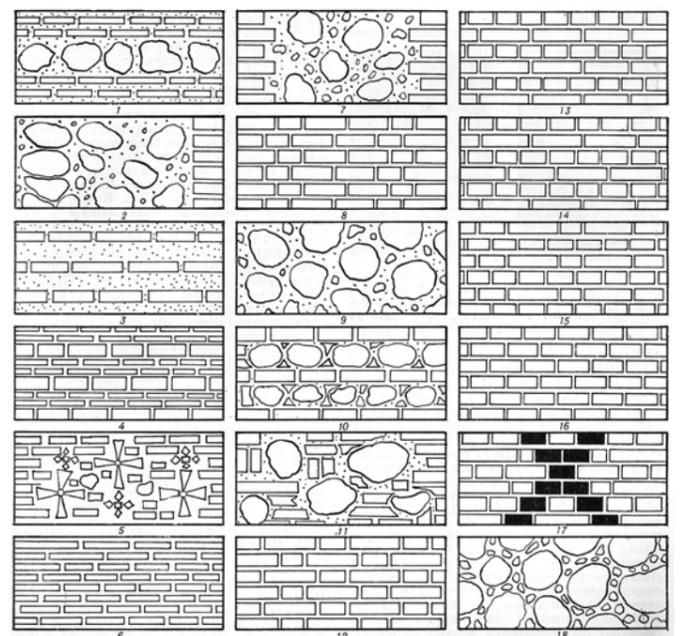
най канструкцыі дасягаецца абліцоўкай рознымі відамі аддзелачнага матэрыялу і з прыроднага каменю і абліцовачнай цэглы.

МУРНЯ – прамавугольная ў плане пабудова з плеченымі і абмазанымі глінай сценамі для зімоўкі пчолаў. Крыноць мурні саломай, карою, драўнінай, дошкамі. Вуллі ставяць, як і ў імшаніку (рубленым уцеplenым памяшканні для зімоўкі пчолаў), на напярочныя лягары (бэлькі, леглі) на вышыні 30–50 см ад зямлі. Пашыраная ў усходніх раёнах Палесся.



Мурня

МУРОЎКА – размяшчэнне камяню, каменных блокаў, цэглы ў пэўнай сістэме, якая выяўляецца малюнкам швоў на паверхні сцяны. Удасканальванне тэхнікі мураўкі, выкарыстанне розных тыпаў цэглы, сістэма злучэння цэглаў паміж сабою адлюстроўваюць узровень развіцця будаўніцтва і даюць магчымасць стварыць дакладную шкалу для датавання помніка архітэктурны. Малюнак мураўкі неатынкаваных фасадаў з'яўляецца асноўным фактарам паліхроміі ў манументальным дойлідстве. Для архітэктурна-будаўнічай практыкі пэўнай эпохі і рэгіёна ўласцівыя асобныя сістэмы мураўкі.



Мураўка: 1 – opus mixtum; 2 – opus incertum; 3 – са «схаваным радкам»; 4 – дэкаратыўная мяшаная; 5 – дэкаратыўная раўнарадавая; 6 – раўнарадавая; 7 – лусковая; 8 – батыйская; 9 – Grand appareil; 10–11 – мяшаная; 12 – гатычная; 13 – рэнесансавая; 14 – крыжовая; 15 – галандская; 16 – тычковая; 17 – дэкаратыўная гатычная; 18 – «разынкавая»